

ÖÖSORR ON AASTA LIND 2019



TEKST **TRIIN LEETMAA**
FOTOD **ARNE ADER, REET SAU,**
RENNO NELLIS, AARNE TUULE

Salapärast öölindu tundsid hästi juba vanad eestlased, kes on öösorrile ühtekokku üle saja nime andnud. Tuntumad ehk laiskkull, ööketraja ja takutoristaja, kuid vähemkõnekad pole näiteks hobuseorel, sajatalukas või nahklapp.

Saksa rahvajutt räägib jahimehest, kes sunnib surnud neiu kummitust suveöödel nõmmel ketrama. Kui voki-vurin peaks katkema, vilistab kütt oma koerakarja ja plaksutab piitsa, misjärel hakkab piiga uuesti tööle.

Salapärase ketraja pole keegi muu kui 2019. aasta linnuks valitud öösorri, kes soojadel suveöödel nõmme- ja rabamännikuid

Öösorri nägemisteravus on võrreldav kakkudega.





Lennul säravad isaslinnu tiivaotstel ja sabanurkadel kriitvalged laigud.



Emaslind muneb kaks valget, hallikate ja pruunikate laikudega muna otse maapinnale.

lõputu laulujoruga täidab. Ühtlasi on öösorr selles rahvajutus ka küti rollis, tuues mängulennul kuuldavale vilena kõlavaid heledaid „kru-ik“-hüüdeid ja piitsalööke meenutavaid tiivaplakse.

Põnev lind

Sama põnev kui öösorri rahvapärased nimed on ka lind ise. Keskmise rästa suurune, natukene käo ja natukene piiritaja moodi öösorr jääb männioksal kõssitades oma tagasihoidliku pruuni-, halli- ja mustakirju sulestikuga peaaegu märkamatuks, vaid lennul säravad isaslinnu tiivaotstel ja sabanurkadel silmapaistvalt kriitvalged laigud. Seda muidugi päevavalgel, sest ööpimeduses võib sorri pigem kuulda kui näha.

Lennus on vokitund osav. Liikumatuil tiivul liueldes ning kergelt ja järsult

suunda muutes on öösorr igati väärt oma nime ööpääsuke. Lennuosavust läheb tal tarvis hilisõhtul ja varastel hommikutundidel, kui ta pimeduse varjus lennult putukaid jahib. Öösorri suu avaneb uskumatult laialt, piltlikult kõrvuni, ning tema nägemisteravus on võrreldav kakkudega. Sääsekulli põhiliseks toiduseks on suured mardikad ja ööliblikad, keda ta avatud maastikel püüdmaks käib.

Jahiretkedel satub öösorr vahel karjamaadele, kus tema tiirutamist loomade ümber märkasid juba vanad roomlased. Sellest ajast on pärit uskus, et öösorr käib kitseuvarast piima imemas. Legend kitselüpsjast on levinud kogu Euroopas, millest annavad tunnistust linnu nimed eri keeltes, kas või ladinakeelne *Caprimulgus*, saksa-keelne *Ziegenmelker* ja venekeelne *козодои*.

Vastandina öisele vilkale lendamisele veedab öösorr suurema osa valgest ajast peaaegu liikumatult, losutades maapinnal või puuksal. Sealjuures ei istu ta oksal mitte risti sellega, nagu lindudel enamasti kombeks, vaid pikuti, sulandudes oksaga ideaalselt. Evutsiooni käigus on öösorr õppinud jäägitult usaldama oma kaitsevärvi. Nii võib maas kõssitava sorri peaaegu peale astuda, enne kui ta jala alt lendu läheb.

10 000 kuni 20 000 paari

Öösorr on rändlind, kes igal aastal läbib rohkem kui 16 000 km, liikudes Euroopa pesitsusalade ning Kagu- ja Lääne-Aafrikas asuvate talvitusala vahel. Eestis võib öösorri kohata aprilli lõpust-mai algusest septembri lõpuni peaaegu kõigis suuremates loodusmassiivides. Inimasulatesse ja valdavalt



Udusulis pojad kooruvad pärast 17-21-päevast haudeperioodi.

Suurema osa valgest ajast veedab öösorr peaaegu liikumatult maapinnal või puuoksal.



nii pesitsus- kui ka talvituslaladel. Kuigi öösorri pesi on leitud lageraielankidelt, ei ole need tema põhiline elupaik ja teadusuuringud on näidanud, et killustunud metsaaladel suureneb ka kiskluse surve maaspesitsevatele lindudele.

Maailmas on oluline öösorri arvukust piirav tegur lindude hukkumine autoteedel, sest öösorile meeldib teede läheduses putukaid püüda või lihtsalt autoteedel puhata. Pimedas on juhtidel aga teatavasti raskem linde märgata ja kokkupõrked on paratamatud.

Selle aasta teema

Eestis on lindude hukkumist autoteedel uuritud vähe, mistõttu on see temaatika valitud tänavuse öösorriaasta üheks keskseks teemaks. Aasta linna kodu- lehe ankeedile palume sisestada mitte ainult öösorri, vaid kõigi teedel hukunud lindude vaatlused (isegi kui lind on liigini määramata). Kogutud vaatlused aitavad välja selgitada probleemi ulatuse Eestis.

Alates aprillist avame öösorri vaatluste rakenduse, kuhu saab sisestada nii öösorri-vaatlused kui ka pikemate öiste matkade korral oma liikumisteedkonna. Kindlasti ei puudu tänavuse öösorri-

kultuurmaastikuga piirkondadesse satub vokitund üldiselt vaid rände ajal.

Hinnanguliselt pesitseb Eestis 10 000 kuni 20 000 paari öösorri. Eelistatud pesitsusbiotoop on hõreda-poolsed nõmme- ja rabamännikud. Hoopis harvemini võib öösorri leida männi-segametsade servaosadest, siirdesoometsadest või kuivadest loomännikutest. Päril väljastada ei saa öösorri pesitsemist raiesmikel ning noorendikes.

Rändelt naasnuna alustab öösorri häälekalt mängulendu. Isaslinn tiirutab ööhämaruses mõnes lagedamas kohas, toob kuuldavale heledaid huikeid ja plaksutab tiibadega. Kaaslase leidmisel alustatakse pesitsemist enamasti juuni algul.

Muneb maha

Pesa ehitamisele laiskkull energiat ei kuluta. Emaslinn muneb kaks valget, hallikate ja pruunikate laikudega muna otse maapinnale. Pesakohaks sobib nii mõne puu- või põõsalune kui ka lihtsalt metsarada. Pärast 17–21-päevast haudeperioodi kooruvad udusulis pojad. Peatselt jätavad pojad pesa ja suunduvad vanemate valvsa pilgu all ümbrust avastama. Iseseisvaks saavad nad umbes kuuvanuseks. Haruldased pole juhud, kui veel enne poegade ise-



Alates aprillist on avatud vaatluste rakendus, kuhu saab sisestada kõik öösorri-vaatlused.

seisvumist jätab emaslinn pesakonna isaslinn hoolde, et munedu uus kurn. Maaspesitsejana on öösorri kurnad röövlomadele kerge saak ja võimalust suve jooksul rohkem kui üks pesakond üles kasvatada tuleb kasutada.

Peale looduslike vaenlaste on öösorri arvukusele negatiivselt mõjunud pestitsiidide kasutamisest tingitud toidubaasi vähenemine ja elupaikade kadumine või degradeerumine ehk teisenemine

aasta ürituste loetelust juba traditsioonilised ettekandeõhtud aasta linna teemal ja suvel kutsume kõiki osalema meeolukatel õoretkedel, kus otsime sorre nende kodu erinevatel loodusradadel kogu Eestis. Mõned planeeritud üritustest jätame siinkohal ka üllatusseks. Pikemalt saab öösorrist lugeda ja end toimuvaga kursis hoida aasta linna kodulehel www.eoy.ee/oosorr.

Toremaid öid sorri seltsis! ☘